

LESPAKKET

Doel: leerlingen begrijpen het belang van bestraffing voor het welzijn van een samenleving na een gewapend conflict.

Lesverloop: leerlingen vertrekken vanuit de eigen leefwereld om het belang van bestraffing te begrijpen voor slachtoffers en voor de heropbouw en de verzoening van de samenleving na een gewapend conflict. Aan de hand van krantenknipsels onderzoeken ze de bestraffingsmogelijkheden voor oorlogsmisdadigers op nationaal en op internationaal niveau. Leerlingen bekijken ten slotte de voor- en nadelen van waarheids- en verzoeningscommissies als een alternatief voor bestraffing.

Werkwijze: klasdiscussie - leerkracht doceert

Vak: godsdienst - moraal - recht - geschiedenis - Nederlands

Tijd: één lesuur

Bijkomende informatie:

www.un.org/icty: Verenigde Naties, informatie over het Joegoslavië-tribunaal (Engels)

www.un.org/ictt: Verenigde Naties, informatie over Rwanda-tribunaal (Engels)

www.un.org/icc: Verenigde Naties, informatie over Internationaal Strafhof

www.icc-cpi.int: Internationaal Strafhof (Engels en Frans)

www.iccnw.org: Coalitie voor een Internationaal Strafhof (Engels en Frans)

1 BESTRAFFING IN HET INTERNATIONAAL HUMANITAIR RECHT

Je stelt de leerlingen volgende vragen:

- Je gsm, fiets en portefeuille worden gestolen. Wat verwacht je dat er gebeurt met de dader? Wat is je reactie in het algemeen wanneer iemand je onrecht heeft aangedaan?
- Hoe zou jij je voelen wanneer er tegen de dader geen enkele sanctie wordt ondernomen?
- Welke gevolgen kan het hebben in een samenleving wanneer schuldigen aan misdrijven niet worden gestraft?

Je leest volgende getuigenis voor:

Vann Nath, overlevende van een martelkamp in Cambodja waar 18.000 personen zijn omgekomen.

Zijn kalmte en onbewogen gelaat kunnen doen geloven dat hij zijn persoonlijke tragedie te boven is gekomen. Maar dat is niet het geval. Hij hoort nog steeds het gegil en de beelden van de martelingen blijven in zijn geheugen gegrift. Hij vraagt om gerechtigheid.

Hoe zou ik het kunnen vergeten? Ik was toen 30 jaar en het zit in mijn geheugen, onuitwisbaar. Mijn gevoelens zijn die van alle slachtoffers: wij willen dat de leiders van de Rode Khmer de gevolgen van hun daden dragen.

Bijkomend kan je de leerlingen het persbericht 'Cambodja' laten lezen.

Zie lesmateriaal

Je stelt volgende vragen:

- Wat moet er na een gewapend conflict gebeuren met personen die zich schuldig hebben gemaakt aan schendingen van het internationaal humanitair recht?
- Wat denk je dat het betekent voor Vann (voor de Cambodjanen, slachtoffers van de gruweldaden) dat de schuldigen niet gestraft worden voor hun daden, dat ze nog steeds vrij rondlopen?
- Kan dit ook gevolgen hebben voor de heropbouw van het land en de samenleving na een conflict?

Je geeft uitleg bij de verplichting tot bestraffing in het internationaal humanitair recht.

Volgens het internationaal humanitair recht hebben alle staten de verantwoordelijkheid en de verplichting om daders van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht te bestraffen.

2 BESTRAFFING INTERNATIONAAL

Wanneer een land volledig ontwricht is door een gewapend conflict, is het vaak niet mogelijk om op korte termijn en op een correcte manier mensen te berechten voor de misdaden die zij hebben begaan tijdens het voorbije conflict. Omdat het land door de oorlog zodanig is verwoest, functioneren de rechtbanken immers niet meer. Soms ook willen de machthebbers van een land misdadigers niet voor de rechter brengen. Omdat zij de oorlogsmisdadigers nog steeds als helden beschouwen, omdat zijzelf of bevriende groepen verantwoordelijk zijn voor gepleegde misdaden of uit schrik dat het blootleggen van de misdaden het land opnieuw in chaos zal storten.

Oorlogsmisdaden: ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, zoals opzettelijke doding, marteling en onmenselijke behandeling, het opzettelijk veroorzaken van zware verwondingen en het nemen van gijzelaars.

Wanneer een land vermeende misdadigers niet kan of wil berechten, zijn er andere mechanismen die in werking kunnen treden.

Je verdeelt de klas in drie groepjes. Elke groep leest de tekst bij één van de onderstaande subthema's en stelt vervolgens aan de klas voor op welke manier in hun tekst de oorlogsmisdaden werden bestraft.

2.1 Berechting van oorlogsmisdadigers door een nationale rechtbank van een ander land

Groep 1 leest de tekst 'De Vier van Butare'.

Zie lesmateriaal

- Hoe werden in dit geval ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht bestraft?

Bijkomende vragen:

- Sommige mensen beweren dat wanneer rechtbanken van een land iemand vervolgen en veroordelen voor daden begaan in een ander land, de rechtbank zich moeit in de interne zaken van dat land. Ga je hiermee akkoord? Waarom of waarom niet?
- Sommigen oordelen dat teneinde oorlogsmisdaden eerlijk te beoordelen, aanklagers en rechters de context en de cultuur moeten kennen van het land waar de misdaden zijn begaan. Wat denk je hierover?
- Denk je dat het proces in België ertoe heeft bijgedragen dat een einde werd gesteld aan het gevoel van straffeloosheid en het verlies van vertrouwen dat de slachtoffers van de genocide in Rwanda blijft achtervolgen?

Omdat oorlogsmisdaden dergelijke ernstige misdrijven zijn, is in het internationaal humanitair recht vastgelegd dat alle staten personen die van dergelijke misdaden worden verdacht, voor hun gerecht moeten brengen. Oorlogsmisdaden zijn immers zo ernstig en zo universeel veroordeeld dat de daders ervan vijanden zijn van de hele mensheid. Het is de verantwoordelijkheid van elke staat om een steentje bij te dragen tot de bestraffing van personen die van dergelijke daden verdacht worden door hen op te sporen, te arresteren en te vervolgen, wie ze ook zijn en waar ze zich ook bevinden.

2.2 Oorlogstribunalen

Groep 2 leest de teksten 'Slobodan Milosevic' en 'Het Rwanda-tribunaal'.
Zie lesmateriaal

- Hoe werden in deze gevallen ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht bestraft?

Bijkomende vragen:

- Waarom zijn deze tribunalen in het leven geroepen wanneer, volgens het internationaal humanitair recht, elke staat zelf verantwoordelijk is voor de berechting van oorlogsmisdadigers?
- Kunnen deze tribunalen alle oorlogsmisdadigers berechten, wanneer en waar ze ook misdaden hebben begaan?

In het voormalige Joegoslavië waren de schendingen van het internationaal humanitair recht algemeen bekend en duidelijk. Niettemin stonden deze landen er weigerachtig tegenover om deze zaken voor het gerecht te brengen omdat zij zelf of bevriende groepen er verantwoordelijk voor waren of uit angst opnieuw chaos in het land teweeg te brengen. In Rwanda was het gerechtelijke systeem ineengestort, waardoor het onmogelijk was de misdadigers te berechten.

De internationale gemeenschap wilde met de oprichting van een oorlogstribunaal verzekeren dat de belangrijkste oorlogsmisdadigers niet aan de gerechtigheid konden ontsnappen. De oprichting van een oorlogstribunaal moest ook bijdragen aan het proces van nationale verzoening in deze landen en aan het behoud van de vrede in de regio. Het is belangrijk deze oorlogstribunalen niet te beschouwen als een alternatief voor de nationale rechtbanken. Staten blijven als eerste verantwoordelijk om oorlogsmisdaden voor hun eigen gerechten te berechten.

2.3 Het Internationaal Strafhof

Groep 3 leest de tekst over het Internationaal Strafhof.

Zie lesmateriaal

- Waarom werd een Internationaal Strafhof opgericht? Wat is het nut van een dergelijke instelling?
- Is het Hof opgericht ter vervanging van nationale rechtbanken?

In tegenstelling tot het Rwanda- en het Joegoslavië-tribunaal is de rechtsmacht van dit Internationaal Strafhof niet beperkt in ruimte noch in tijd. Het is een permanent hof, dat kan optreden voor de misdaden waarvoor het bevoegd is, begaan in conflicten over de hele wereld. Het is zeker niet de bedoeling dat dit hof de nationale rechtbanken vervangt. Het Hof kan enkel acties ondernemen wanneer een staat niet wil of niet kan optreden, bijvoorbeeld omdat het rechtssysteem in dat land niet meer bestaat of niet effectief werkt. Door de oprichting van dit Hof wilde de internationale gemeenschap verzekeren dat de belangrijkste oorlogsmisdadigers nooit meer aan de gerechtigheid zouden kunnen ontsnappen. Het Hof moet in die zin ook een afschrikkend effect hebben op mogelijke toekomstige oorlogsmisdadigers.

3 ALTERNATIEVEN VOOR BESTRAFFING?

Je vraagt de leerlingen of zij weten wat 'amnestie' is.

Amnestie is kwijtschelding van straf voor begane misdaden. Het ontslaat de daders van rechtsvervolging, wat leidt tot straffeloosheid. Soms wordt amnestie ook verleend aan schenders van het internationaal humanitair recht en de mensenrechten of kennen de schenders zichzelf amnestie toe. Voor slachtoffers is dit soort 'vergeven en vergeten' meestal onaanvaardbaar.

Een tussenweg, tussen bestraffing en volledige amnestie, kan de oprichting zijn van een waarheids- en verzoeningscommissie, gekoppeld aan een gedeeltelijke amnestie. In Zuid-Afrika bleek de oprichting van dergelijke commissie een alternatief voor strafvervolging, terwijl het totale straffeloosheid vermeed.

Je legt de werking en het nut uit van de waarheidscommissie in Zuid-Afrika.

Leerlingen lezen de uitspraken over waarheidscommissies.

Zie lesmateriaal

Ze zoeken naar argumenten in die uitspraken die pleiten voor het vergeten van de misdaden uit het verleden of voor de bestraffing ervan.

Ze houden in hun keuze rekening met de gevolgen die een gekozen oplossing kan hebben voor:

- a de slachtoffers
- b de schuldigen
- c de gemeenschap als een geheel en het proces van heropbouw van de samenleving

Alternatief:

Je verdeelt de klas in groepjes.

Je geeft elk groepje een uitspraak die pleit voor het vergeten en vergeven of het bestraffen van misdaden uit het verleden. Leerlingen zoeken naar argumenten ter verdediging van die stelling.

Staten moeten niet enkel oorlogsmisdadigers vervolgen omdat het een plicht is in het internationaal humanitair recht. Het is ook een vereiste wanneer een land na een conflict de orde en rust wil herstellen. De samenleving moet verzoend worden. Dat is heel moeilijk of zelfs onmogelijk wanneer daders van misdrijven vrij blijven rondlopen en niet verantwoordelijk worden gesteld voor hun daden. De oprichting van een waarheids- en verzoeningscommissie kan in bepaalde gevallen een alternatieve manier zijn om te pogen op een vreedevolle manier om te gaan met de misdaden en conflicten uit het verleden. Dergelijke commissies zijn echter niet altijd even succesvol geweest en kunnen niet worden gezien als een alternatief voor de oprichting en werking van onafhankelijke en rechterlijke instellingen in de toekomst.

- **Het internationaal humanitair recht vereist dat personen die ernstige schendingen hebben begaan of het bevel daartoe geven voor de rechter worden gebracht.**
- **Elke verdragspartij bij de Verdragen van Genève is verantwoordelijk om oorlogsmisdadigers te berechten.**
- **Internationale rechtbanken hebben de laatste jaren in een aantal conflicten de taak overgenomen van nationale rechtbanken om te oordelen over oorlogsmisdaden.**

ACHTERGRONDINFORMATIE

ALGEMEEN

Stilte over oorlogsmisdaden

Wanneer de oorlogswapens zijn neergelegd en de moorden, martelingen, verkrachtingen en de terreur voorbij zijn, stelt zich de vraag welke houding regeringen moeten aannemen tegenover het gepleegde geweld en, in voorkomend geval, de ernstige inbreuken op de regels die gelden in gewapende conflicten? Het gaat om de vraag hoe de zogenoemde 'politiek van het geheugen' het best kan worden verwerkt in een nieuw en genezend sociaal weefsel. Sommige mensen en regeringen beweren dat het verleden voorbij is en dat de gemeenschap het gebeurde achter zich moet laten om zich aan de opbouw van de toekomst te wijden.

Het verleden vergeten of een door de staat opgelegd 'collectief geheugenverlies', geldt voor deze situaties waar de overheid geen regeling treft voor het afleggen van rekening of waarin de staat de verantwoordelijkheid van oorlogsmisdaden of terreur van de burgerbevolking niet heeft onderzocht. Het zwijgen van de gemeenschap kan het resultaat zijn van een duidelijke keuze, van de behoefte van een land om zich na afloop van het conflict op het bestuur van het land te concentreren. Het zwijgen als duidelijke keuze gaat vaak samen met amnestie of gratieverlening, waardoor leden van de voormalige regering worden beschermd tegen gerechtelijke vragen over oorlogsmisdaden en humanitaire mistoestanden in de tijd dat zij de staat controleerden.

De misdaden van het verleden vergeten of niet willen zien, is op korte termijn de snelste manier om van een gewezen oorlogs- of totalitair regime over te schakelen op een nieuwe regeringsvorm.

De keuze van dit soort zwijgen wordt door veel slachtoffers gevreesd, omdat zij een gebrek aan eerbied inhoudt voor het aangedane leed aan personen en geïsoleerde groepen. Zwijgen wordt als een ontkenning gevoeld. In haar discussie over het gebrek aan vervolging van de Stasi (de voormalige Geheime Politie van Oost-Duitsland), tot in 1989 de sterke arm van het Communistische regime, merkt Tina Rosenberg op dat, aangezien niemand werd gestraft voor martelingen of andere wandaden, het gevoel was ontstaan dat "er niets moest gebeurd zijn". Zoals de professor Aryeh Neier het zegt: "Een vreedzame samenleving schijnt veel minder kans te hebben wanneer de slachtoffers zien dat niemand zich voor hun leed moet verantwoorden". Een vergeetbeleid kan betekenen dat de wrok die in het hart van de slachtoffers is ingeworteld, kan gediijen zonder dat een mogelijkheid tot genezing wordt geboden.

VERPLICHTING TOT BESTRAFFING IN HET INTERNATIONAAL HUMANITAIR RECHT

In het internationaal humanitair recht zijn regels vastgelegd om de slachtoffers van gewapende conflicten te beschermen en om de manieren waarop oorlog wordt gevoerd te beperken. Maar wat gebeurt er als die regels geschonden worden? Kunnen de daders dan worden bestraft?

Wanneer staten verdragen aanvaarden, zijn zij verplicht de bepalingen ervan na te leven en de personen die inbreuken begaan, te berechten en te bestraffen. Regels hebben immers maar zin wanneer inbreuken op die regels ook effectief worden bestraft. *Eventueel verwijzen naar een situatie die bekend is bij leerlingen, bv. wanneer iemand een diefstal pleegt, moet hij daarvoor worden gestraft.*

In het internationaal humanitair recht staat uitdrukkelijk vermeld dat ernstige inbreuken - zware schendingen van het internationaal humanitair recht - moeten worden bestraft. Voorbeelden van dergelijke schendingen zijn opzettelijke doding, marteling en onmenselijke behandeling en het opzettelijk veroorzaken van zware verwondingen tegen personen die worden beschermd door het internationaal humanitair recht. Ernstige inbreuken worden beschouwd als oorlogsmisdaden.

Er worden echter geen specifieke straffen genoemd, noch worden mogelijkheden gegeven voor de oprichting van een tribunaal om overtreders te berechten. In plaats daarvan wordt expliciet van de staten gevraagd om in hun nationale wetgeving mogelijkheden te creëren die de verantwoordelijken van ernstige inbreuken bestraffen.

In het algemeen is de regel dat staten in hun eigen rechtbanken enkel personen vervolgen die onderdaan zijn van hun land of die misdaden hebben begaan op hun grondgebied. Het internationaal humanitair recht gaat echter verder voor wat oorlogsmisdaden betreft. Alle staten dragen een verantwoordelijkheid om personen die oorlogsmisdaden hebben begaan te vervolgen en te berechten, ongeacht de nationaliteit van de dader of de plaats waar de misdrijven hebben plaatsgevonden. Dit principe noemt men universele jurisdictie.

De Verdragen van Genève stellen dat:

Iedere Hoge Verdragsluitende Partij verplicht is personen die ervan verdacht worden één van deze ernstige inbreuken te hebben gepleegd, dan wel bevel tot het plegen daarvan te hebben gegeven, op te sporen en moet hen, ongeacht hun nationaliteit, voor haar eigen gerechten brengen.

BESTRAFFING INTERNATIONAAL

De Verdragen van Genève vereisen dat staten hun verantwoordelijkheid opnemen om schenders voor het gerecht te brengen.

Wanneer een land volledig ontwricht is door een gewapend conflict, is het vaak niet mogelijk om op korte termijn en op een correcte manier mensen te berechten voor de misdaden die zij hebben begaan tijdens het voorbije conflict. Omdat het land door de oorlog zodanig is verwoest, functioneren de rechtbanken niet meer. Soms willen de machthebbers van een land misdadigers ook niet voor de rechter brengen. Omdat zijzelf of een deel van de bevolking de oorlogsmisdadigers nog steeds als helden beschouwen en de berechting ervan nieuwe conflicten dreigt te genereren. Omdat de huidige machthebbers (bijvoorbeeld hooggeplaatste militairen of regeringsleiders) of bevriende groepen zelf verantwoordelijk zijn voor gepleegde misdaden. Of uit schrik dat het blootleggen van deze misdaden, het land opnieuw in chaos zal storten.

Wanneer staten de oorlogsmisdaden die zijn begaan op hun grondgebied of door hun onderdanen niet willen of kunnen onderzoeken, zijn er andere systemen die in werking kunnen treden. Eén systeem is bestraffing door rechtbanken van een ander land op basis van het principe van universele jurisdictie, een tweede is de berechting door tribunalen ad hoc en een derde is de berechting door het Internationaal Strafhof.

Op basis van het principe van universele jurisdictie kunnen staten personen die ernstige inbreuken op de Verdragen van Genève hebben begaan, voor hun eigen gerecht brengen, ook al is de vermoedelijke dader geen onderdaan van die staat of zijn de misdrijven niet gepleegd op het grondgebied van die staat. Dat concept is gebaseerd op de veronderstelling dat sommige misdaden zo universeel veroordeeld worden en zo ernstig zijn dat de daders ervan vijanden zijn van de hele mensheid. Het geeft elke staat het recht om een persoon voor dergelijke daden te arresteren en te vervolgen. Niettemin vereisen de meeste nationale wetten dat er toch een band is met hun land, ofwel omdat de misdaden werden gepleegd op hun grondgebied, ofwel omdat de dader of de slachtoffers onderdaan zijn van het land.

Zo vond in 2002 in België een proces plaats waar vier Rwandezen schuldig werden bevonden aan inbreuken op het internationaal humanitair recht tijdens de genocide in Rwanda die plaats vond in 1994 (zie tekst over Belgische Genocidewet). In 2005 volgde een tweede proces. De twee Rwandezen die er terecht stonden, werden veroordeeld voor hun betrokkenheid bij de genocide.

Vlak na de Tweede Wereldoorlog werd voor het eerst op een systematische manier geprobeerd om personen te straffen die verantwoordelijk waren voor oorlogsmisdaden. Hiervoor richtten de geallieerden de tribunalen van Nuerenberg en Tokio op.

Naar aanleiding van de conflicten in het voormalige Joegoslavië en Rwanda, beslisten de Verenigde Naties tot de oprichting van internationale tribunalen voor de berechting van de oorlogsmisdaden tijdens die conflicten. De Verenigde Naties kunnen beslissen dergelijk tribunaal in het leven te roepen wanneer het land waar de misdrijven hebben plaatsgevonden de vermeende daders niet wil of kan berechten. Deze tribunalen hebben echter een bevoegdheid die beperkt is in tijd en ruimte.

Het **Joegoslavië-tribunaal** werd op 8 mei 1993 ingesteld door resolutie 827 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Dit tribunaal bevindt zich in Den Haag. Het is opgericht voor het vervolgen van personen die zich schuldig hebben gemaakt aan schendingen van het internationaal humanitair recht, van genocide en aan misdaden tegen de mensheid begaan op het grondgebied van het voormalig Joegoslavië sinds 1991.

Op 8 november 1994 werd door resolutie 955 van de Veiligheidsraad, het **Rwanda-tribunaal** ingesteld. Dat tribunaal is opgericht om personen te vervolgen die verantwoordelijk zijn voor genocide en andere schendingen van het internationaal humanitair recht, die zijn begaan op het grondgebied van Rwanda tussen 1 januari en 31 december 1994. Daarnaast houdt het tribunaal zich bezig met de vervolging van Rwandese burgers die van vergelijkbare misdaden zijn beschuldigd, gedurende deze periode begaan in naburige staten.

De oprichting van dergelijke tribunalen was een belangrijke stap. Het geeft een duidelijk signaal dat het internationaal humanitair recht niet straffeloos kan worden geschonden en dat de internationale gemeenschap hierin ook een verantwoordelijkheid heeft. Hun oprichting was bovendien de aanleiding om de reeds lang bestaande discussie over de oprichting van een **permanent Internationaal Strafhof** voor de berechting van de ergste misdrijven opnieuw gestalte te geven.

Van 15 juni tot 17 juli 1998 werd er in Rome onder leiding van de Verenigde Naties een conferentie gehouden, met als doel een permanent Internationaal Strafhof op te richten. Hieraan namen zo'n 160 delegaties uit verschillende landen deel. De uitkomst van deze conferentie was het 'Verdrag van Rome tot oprichting van het Internationaal Strafhof'.

In dit 'Verdrag van Rome' is geregeld dat het Internationaal Strafhof bevoegd is om individuele personen te berechten die beschuldigd worden van:

- **genocide** (het stelselmatig uitroeien van een bevolkingsgroep)
- **misdaden tegen de mensheid** (misdaden, zoals het plegen van verkrachtingen, die op grote schaal en systematisch worden begaan)
- **oorlogsmisdaden** (ernstige inbreuken op het internationaal humanitair recht)

Oorlogsmisdaden: misdaden begaan in de context van een gewapend conflict, zoals marteling, verminking en lijfstraffen; collectieve straffen; gijzeling; terroristische daden; vernederende behandeling; verkrachting en gedwongen prostitutie; plundering; vonnissen en terechtstellingen zonder proces.

Genocide: daden begaan met 'als doel een gehele of gedeeltelijke vernietiging van een nationale, etnische, raciale of religieuze groep'. Daden van genocide zijn onder meer: het doden van leden van de groep, het opzettelijk scheppen van levensvoorwaarden die de gehele of gedeeltelijke vernietiging van de groep bewerkstelligen; het instellen van maatregelen om geboorten binnen de groep te verhinderen.

Misdaden tegen de mensheid: moord, uitroeiing, slavernij, deportatie, gevangenneming, marteling, verkrachting, vervolging op politieke, raciale of religieuze gronden en andere onmenselijke daden wanneer die op grote schaal en systematisch gepleegd worden.

Het Internationaal Strafhof trad effectief in werking op 1 juli 2002. Het kan daarom slechts optreden tegen misdaden van genocide, misdaden tegen de mensheid en oorlogsmisdaden begaan na deze datum.

Het Internationaal Strafhof is bevoegd om misdadigers te berechten voor misdrijven begaan in internationale of interne conflicten.

Het is zeker niet de bedoeling dat dit Hof de nationale rechtbanken vervangt. Het Hof kan enkel actie ondernemen wanneer een staat niet wil of niet kan optreden, bijvoorbeeld omdat het rechtssysteem in dat land niet meer bestaat of niet effectief werkt.

In tegenstelling tot het Rwanda- en het Joegoslavië-tribunaal is de rechtsmacht van dit Internationaal Strafhof niet beperkt in ruimte noch in tijd. Het is een permanent hof, dat kan optreden voor de misdaden waarvoor het bevoegd is, begaan in conflicten over de hele wereld. Een belangrijke beperking is echter dat de staat op wiens grondgebied de misdrijven zijn gepleegd of de staat waarvan de vermeende dader een onderdaan is, het Statuut van Rome moet hebben geratificeerd. Het blijft daarom heel belangrijk om er bij staten die het Statuut van Rome nog niet hebben geratificeerd op aan te dringen dat te doen.

België heeft het Statuut van Rome geratificeerd op 28 juni 2000.

DE BELGISCHE GENOCIDEWET

Met de aanvaarding van de Vier Verdragen van Genève in 1952 en van de Twee Aanvullende Protocollen in 1986, nam België de verplichting op zich een doeltreffende wetgeving uit te vaardigen die het plegen of het bevel tot plegen van ernstige inbreuken op deze verdragen, strafbaar stelt. Na veertig jaar kwam België tegemoet aan deze verplichting met de goedkeuring van de wet van 16 juli 1993 'betreffende de bestraffing voor de ernstige inbreuken op de Internationale verdragen van Genève van 12 augustus 1949 en op de Aanvullende Protocollen I en II bij die Verdragen, van 8 juni 1977'. De wet werd in 1999 herdoopt tot de 'wet betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht'.

Deze zogenaamde genocidewet zorgde enkele jaren geleden (in 2003) voor heel wat opschudding. De combinatie van de absolute universaliteit van de wet, met een aantal zeer typische kenmerken van het klassieke Belgische strafrecht (waaronder de burgerlijke partijstelling) leidde tot een regen van klachten. Die klachten richtten zich onder andere tegen de Israëlische premier Ariël Sharon, de gewezen Amerikaanse president George Bush senior, tegen Colin Powell en Dick Cheney, de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken en de vice-president. België kwam door de betrokken landen onder zware druk te staan om de wet af te schaffen. Dat gebeurde dan ook in augustus 2003, wanneer de genocidewet ongedaan werd gemaakt. Misdaden van genocide, misdaden tegen de mensheid en oorlogsmisdaden werden voortaan niet langer beteugeld door een bijzondere strafwet, maar door het gewone strafrecht. Concreet betekent dit dat daders van ernstige misdaden nog steeds in België kunnen worden vervolgd, maar dat er strengere voorwaarden zijn om een zaak bij het Belgische gerecht aanhangig te maken. Zo moet de dader of het slachtoffer een duidelijke band met België aantonen en is ook de mogelijkheid van burgerlijke partijstelling beperkt. In het voorjaar van 2005 vond in België een tweede Rwandaproces plaats.

Vragen en antwoorden Het Internationaal Strafhof

In juli 1998 beslisten 160 landen om een permanent Internationaal Strafhof op te richten om individuen die verdacht worden van de meest ernstige misdrijven zoals genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid, te vervolgen.

Wat is de oorsprong van dat Hof?

Het Internationaal Strafhof is opgericht door een verdrag, aangenomen in juli 1998, volgend op een internationale conferentie. Vanaf 1 juli 2002 waren er voldoende staten die het Hof aanvaard hadden, om het ook effectief in werking te doen treden. De zetel van het Hof is in Den Haag, Nederland.

Waarom hebben landen beslist om een Internationaal Strafhof op te richten?

Na de Tweede Wereldoorlog werd voor de eerste keer gediscussieerd over de oprichting van een permanent Strafhof. Het waren de vreselijke gebeurtenissen in het voormalige Joegoslavië en Rwanda die de internationale interesse voor de oprichting van een dergelijk hof opnieuw aanwakkerden. Een permanent hof is in staat om sneller te werken dan tijdelijke tribunalen en kan ook dienst doen als afschrikkingsmiddel voor mogelijke toekomstige oorlogsmisdadigers.

Voor welke misdaden is het Hof bevoegd?

Het Hof heeft de bevoegdheid om personen te vervolgen en te berechten die verantwoordelijk zijn voor de meest ernstige misdaden die de ganse wereld aanbelangen. Dat zijn misdaden van genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid, zoals wijdverspreide en systematische uitroeiing van burgers, slavernij, marteling, verkrachting, verplichte zwangerschap, vervolging omwille van politieke, raciale, etnische of religieuze gronden en verplichte verplaatsingen. Al die misdaden worden opgesomd en gedefinieerd om misverstanden te vermijden.

Vervolgt het Hof ook misdaden van seksueel geweld?

Ja. Het Statuut van het Hof bevat ook misdaden van seksueel geweld, zoals verkrachting, seksuele slavernij en gedwongen zwangerschap, wanneer die daden worden gepleegd als deel van een systematische of wijdverspreide aanval tegen de burgerbevolking. Ze vormen ook oorlogsmisdaden wanneer die begaan zijn tijdens internationale of interne gewapende conflicten.

Waarom hebben we een internationaal gerechtshof nodig voor zulke misdaden? Kunnen nationale rechtbanken deze taak niet op zich nemen?

Nationale rechtbanken blijven in de eerste plaats bevoegd om misdadigers van zulke misdrijven te berechten. Het Internationaal Strafhof zal dan ook enkel functioneren wanneer nationale rechtbanken het niet kunnen of willen doen. Het is vaak het geval dat er na een gewapend conflict geen goed functionerende rechtbanken meer zijn. Het kan ook zijn dat de regerende macht zijn onderdanen niet wil vervolgen, omdat personen van deze regering zich zelf schuldig hebben gemaakt aan misdrijven of omdat ze vrezen door deze processen een nieuwe chaos in het land te ontketenen. In dat geval kan het Internationaal Strafhof een alternatief bieden.

Wie kan een zaak aanhangig maken bij het Hof?

Het verdrag bepaalt dat het Hof rechtsmacht kan uitoefenen als een situatie aan het Hof wordt voorgelegd door een verdragspartij (land dat het Hof officieel heeft aanvaard) of door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, of als de aanklager op eigen initiatief een onderzoek heeft ingesteld. Als een staat een zaak aanbrengt of de aanklager zelf een onderzoek start, geldt de voorwaarde dat het misdrijf moet zijn begaan op het grondgebied van een verdragspartij of dat de verdachte onderdaan is van een verdragspartij. Deze voorwaarde geldt niet als de Veiligheidsraad een situatie verwijst.

VOORRANG VAN NATIONALE RECHTBANKEN

Zowel vanuit het standpunt van de beklaagde als het slachtoffer, is het te verkiezen dat staten hun eigen gerechten gebruiken om te oordelen over personen die schendingen van het internationaal humanitair recht hebben begaan.

Hiervoor zijn verschillende redenen:

- staten gaan ervan uit dat de beklaagden een grotere kans hebben om een eerlijk proces te krijgen in eigen land dan in het land waar de misdaden werden begaan of een ander land;
- beklaagden hebben het gemakkelijker om zichzelf te verdedigen in een wettelijk systeem waarmee ze vertrouwd zijn en wanneer het proces in hun eigen taal gebeurt;
- zaken voor het gerecht brengen, toont aan dat een regering zijn verantwoordelijkheid neemt voor de daden van zijn volk.

WAARHEIDS- EN VERZOENINGSCOMMISSIES

Wanneer gerechtelijke bestraffing in een eerste stadium niet mogelijk blijkt omdat het land bijvoorbeeld in totale chaos verkeert of de kans groot is dat de berechting van de schuldigen nieuwe gewelddaden zal uitlokken, kan de oprichting van een waarheids- en verzoeningscommissie een alternatief bieden. Een gekend voorbeeld is de oprichting van een dergelijke commissie in Zuid-Afrika. Het apartheidsregime in Zuid-Afrika had diepe wonden nagelaten in de samenleving. De oprichting van een waarheids- en verzoeningscommissie was het resultaat van een compromis tussen de vroegere machthebbers en het nieuwe bestuur. In een intens emotioneel proces, waarbij de ganse bevolking werd betrokken, werden de diepe fysieke en psychische verwondingen van het apartheidsregime in Zuid-Afrika onthuld. Misdadigers werden er geconfronteerd met hun slachtoffers en hun gruweldaden. De slachtoffers kregen het verhaal van de daders te horen en kregen de kans hun versie van de feiten te brengen en voorstellen te doen die tot een zeker herstel van de opgelopen schade zou kunnen leiden. Het was van groot belang voor de slachtoffers dat via een dergelijk proces officieel erkend werd dat de gruweldaden hebben plaatsgevonden, waardoor de slachtoffers in zeker zin in hun waardigheid werden hersteld. Het is ook een signaal en waarschuwing naar de toekomst toe: we moeten alert blijven om te verhinderen dat dergelijke gruweldaden zich in de toekomst nog zullen voordoen.

Soortgelijke commissies zijn niet altijd een succes geweest en kunnen niet worden gezien als een alternatief voor de oprichting en werking van onafhankelijke en rechterlijke instellingen in de toekomst. In bepaalde gevallen kunnen ze wel een alternatieve manier zijn om te pogen op een vreedevolle manier om te gaan met de misdaden en conflicten uit het verleden.

ZUID-AFRIKA

Sinds 1911 kende Zuid-Afrika een systeem van apartheid. Blanken en zwarten leefden er apart van elkaar, waarbij zwarten in al hun rechten werden onderdrukt. Na een jarenlange strijd door de zwarte bevolking werd de apartheid in 1994 afgeschaft en werd Nelson Mandela de eerste zwarte president van Zuid-Afrika.

De vrijlating van Nelson Mandela op 11 februari 1990 en de afschaffing van het apartheidsregime was het resultaat van een compromis tussen hemzelf en zijn partij het ANC aan de ene kant en het blanke apartheidsregime aan de andere kant.

De blanke regering zou nooit de macht hebben afgestaan als zij wist dat ze achter de tralies zou verdwijnen voor de misdaden die zij had gepleegd tijdens het apartheidsregime. Het ANC aan de andere kant zou er nooit mee kunnen instemmen het apartheidsgeweld zonder meer te vergeven en te vergeten.

Het compromis bestond erin dat daders een kwijtschelding van straf (amnestie) zouden krijgen op voorwaarde dat ze de misdaden die zij hadden begaan, zouden opbiechten. Het moest wel gaan om politieke misdaden die erop gericht waren de apartheid in stand te houden of juist te bestrijden. Misdaden uit criminele motieven (zoals roof) kwamen niet in aanmerking voor amnestie. Amnestie werd niet automatisch toegekend, een Commissie voor de Waarheid en Verzoening oordeelde over de verhalen van de daders en kon gratie verlenen.

LESMATERIAAL

PERSBERICHT

Cambodja

Kwarteeuw na „killing fields“ nog altijd geen tribunaal

Rode Khmers 25 jaar geleden van macht verdreven in Cambodja

Van onze redactrice

Mia Doornaert

08/01/2004

BRUSSEL Vijftientig witte duiven werden er gisteren in het centrum van Phnom Penh losgelaten, om te herdenken dat vijftientig jaar geleden Cambodja bevrijd werd van het regime van de „killing fields“, de Rode Khmers. Maar veel Cambodjanen hadden geen zin om te feesten. Ze tillen er zwaar aan dat er een kwarteeuw na de uitmoording van 1,7 miljoen landgenoten nog steeds geen proces heeft plaatsgevonden tegen de gewezen leiders van één van de moorddadigste regimes van de twintigste eeuw.

Een groot volksfeest maakte het regime van premier Hun Sen niet van de herdenking. Daarvoor heeft het zelf te veel boter op het hoofd. Het heeft zich met hand en tand verzet tegen alle VN-voorstellen voor een internationaal tribunaal. Pas op 6 juni vorig jaar bereikten de VN en Phnom Penh een akkoord over een minimaal compromis. Het proces, dat dan toch dit jaar zou moeten beginnen, zal in Cambodja plaatsvinden, met een meerderheid van Cambodjaanse rechters. De enige dam tegen politieke beïnvloeding en de in Cambodja welig tierende corruptie is dat de uitspraken de steun zullen moeten hebben van minstens één buitenlandse rechter.

De voorzitter van de regerende Volkspartij, Chea Sim, beloofde aan de zowat tienduizend mensen die voor het hoofdkwartier van de partij waren bijeengekomen dat er een proces komt. Hij zei dat de Rode Khmers tijdens hun bewind van 1975-'79 „heel het land hebben omgevormd tot akkers des doods die doordrenkt zijn met het bloed en de tranen van onschuldige mensen“.

De communistische Khmers kwamen na vier jaar guerrilla aan de macht in april 1975. Ze voerden een systeem in dat de meest fanatieke strekking van het Chinese communisme aan een extreem nationalisme paarde. Cambodja moest weer een agrarische maatschappij worden waaruit alle buitenlandse invloeden geweerd werden. Honderdduizenden mensen werden uit de steden naar het platteland gejaagd waar ze vaak van honger, ziekte of mishandeling in werkkampen omkwamen. Nog eens honderdduizenden „verdachte elementen“ werden gevangen gezet, gemarteld en vermoord. Mensen werden aangehouden omdat ze gestudeerd hadden, een bril droegen, een vreemde taal spraken, of uit de steden kwamen waar ze „besmet“ waren geraakt door verderfelijke westerse invloeden.

In de buitenwereld kwam de reactie maar traag op gang en bij de Europese progressieve intelligentsia genoten de Rode Khmers lange tijd heel wat krediet. Het was een invasie uit Vietnam die in januari 1979 een einde maakte aan de genocide op eigen volk, als reactie op de voortdurende militaire invallen van de Khmers in het buurland.

Met de steun van China bleven de Rode Khmers het nieuwe regime bevechten en ze zetten de strijd ook na het vertrek van de Vietnamezen, in 1989, voort. Het wapengeweld eindigde in 1996, toen Hun Sen een amnestie uitvaardigde en heel wat leiders en strijders van de Rode Khmers naar het bewind overliepen. Een van hun gewezen topmensen, Ieng Sary, werd minister van Buitenlandse Zaken. Hij heeft altijd met een „burgeroorlog“ bedreigd als er een proces komt.

De leider van de Khmers, Pol Pot, is in 1998 gestorven. De enige topman die vastzit, is „de slager“, Ta Mok, die berucht werd om zijn extreme wreedheid. De andere belangrijke „Broeders“, zoals ze elkaar noemden, zijn op vrije voeten en hebben zich nooit verontschuldigd.

Het regime schijnt nu te mikken op een kort proces dat het zou mogelijk maken de bladzijde om te slaan. Maar de verwanten van slachtoffers willen meer om in het reine te kunnen komen met dat verleden. Ze willen dat onthuld wordt wat zich in die verschrikkelijke jaren heeft afgespeeld. En vooral, zei gisteren aan de BBC World Service een vrouw die als klein meisje in een kamp overleefde, als enige van haar familie van wie ze gescheiden was, „vooral willen we weten waarom en hoe dat alles kon gebeuren“.

(c)Copyright De Standaard

DE VIER VAN BUTARE

Charles Butera leefde met zijn echtgenote Chantal en hun zoontje Chrispin in Sovu, in de Rwandese provincie Butare.

Naar aanleiding van de genocide in Rwanda in 1994 hadden veel Rwandezen - hoofdzakelijk Tutsi's - hun toevlucht gezocht in het klooster van Sovu. Ze waren in de overtuiging dat het klooster een veilige haven zou zijn die hen tegen de moordende militieleden zou beschermen. Onder hen bevonden zich ook Chantal en Chrispin. Zij waren goed bevriend met de zusters van het klooster en kwamen geregeld bij hen op bezoek.

Toen de milities het klooster naderden, zette moeder-overste van het klooster, zuster Gertrude, de vluchtelingen die bij haar een toevlucht hadden genomen, uit het klooster. De vluchtelingen kwamen terecht in de handen van de moordcommando's. Heel veel mensen verloren daarbij het leven. Ze werden vermoord met de machete, met de kogel of levend verbrand in een garage. Ook Chantal en de 18 maanden oude Chrispin kwamen hierbij om. Na de genocide zocht zuster Gertrude onderdak in België.

Zeven jaar later zit zuster Gertrude in een Brusselse beklagdenbank. Deze Belgische rechtbank zal oordelen of zij een inbreuk op het internationaal humanitair recht heeft begaan en daarvoor moet worden gestraft. Een Belgische wet maakt het immers mogelijk dat in België een proces plaatsvindt tegen mensen die in het buitenland ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht hebben gepleegd.

Om te oordelen over de schuld van Gertrude moest eerst een onderzoek worden verricht naar de feiten. Daarvoor moesten Belgische onderzoekers naar Rwanda om bewijzen te verzamelen en getuigen te ondervragen. Dit liep niet steeds van een leien dakje:

- de onderzoekers moesten hun onderzoek verrichten ver van huis;
- sommige getuigen waren moeilijk te overtuigen hun verhaal te doen uit angst voor wraak;
- de medewerking met de plaatselijke autoriteiten verliep soms moeizaam;
- getuigen werden vaak geïntimideerd om hun verhaal te verdraaien;
- het onderzoek lokte ook spanningen uit tussen Hutu's en Tutsi's in Rwanda zelf en bij de Rwandese gemeenschap in België.

Uiteindelijk hebben de Belgische speurders hun taak toch tot een goed einde kunnen brengen en hebben zij 300 getuigen bereid gevonden om, vaak op gevaar voor hun eigen leven en dat van hun familie, hun verhaal te doen.

Ook voor de Belgische juryleden die moesten oordelen over de schuld of onschuld van zuster Gertrude, was het geen gemakkelijke taak. Zij moesten immers oordelen over feiten die duizenden kilometers hiervandaan werden gepleegd, in een cultuur die mijlener staat van hun eigen cultuur.

Uiteindelijk, na acht weken, was er de uitspraak van het Hof. Zuster Gertrude werd schuldig bevonden en werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 15 jaar.

Tijdens de genocide in Rwanda kwamen honderdduizenden Tutsi's en gematigde Hutu's om het leven en werd het land politiek en economisch ontwricht. Ook het gerecht werkte niet meer. Na deze gebeurtenis was het land zodanig ontwricht en ging het om zulke grootschalige gebeurtenissen dat de Rwandese rechtbanken zelf onmogelijk hun werk konden doen.

SLOBODAN MILOSEVIC

Persbericht van 12 februari 2002

Vandaag begint in Den Haag, voor het Joegoslavië-tribunaal, het proces tegen Slobodan Milosevic, de voormalige Joegoslavische president. Hij moet zich voor dit tribunaal verantwoorden voor de oorlogsmisdaden die tien jaar lang onder zijn bewind zijn gebeurd.

De aanklacht tegen Milosevic luidt dat hij de centrale figuur en de verantwoordelijke is voor de oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid begaan in Kroatië (1991), Bosnië (1992-1995) en Kosovo (1999).

Het conflict in Bosnië-Herzegovina dat uitbrak in april 1992 en eindigde in november 1995, was de meest gewelddadige gebeurtenis in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog. Verschillende schendingen van het internationaal humanitair recht vonden plaats, waaronder massamoorden, marteling, verplichte verplaatsing van burgers, verkrachtingen en massagevangenskampen.

In mei 1993 besliste de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties het Joegoslavië-tribunaal op te richten in Den Haag in Nederland om de schuldigen aan deze wrede misdaden te bestraffen. Het tribunaal heeft een mandaat om personen verantwoordelijk voor ernstige misdaden, waaronder oorlogsmisdaden, te vervolgen en te berechten op het grondgebied van het voormalige Joegoslavië sinds 1991.

Milosevic werd door de regering van zijn land in juni 2001 uitgeleverd aan het tribunaal. Servische veiligheidstroepen hadden in april reeds zijn villa bestormd, waarna hij werd afgevoerd naar de gevangenis in Belgrado. Op 28 juni werd hij op een vliegtuig naar Den Haag gezet om daar terecht te worden. Secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Kofi Annan, noemde de uitlevering een overwinning op de straffeloosheid. Hij zei dat hij hoopte dat voor de vele slachtoffers van de Balkanoorlogen het een troost zal zijn dat zelfs de machtigste leider voor het gerecht kan worden gebracht.

Milosevic bevindt zich nog steeds in Den Haag, waar zijn proces nog altijd voortduurt (juni 2005).

HET RWANDA-TRIBUNAAL

In april 1994 vond in Rwanda een grootschalige genocide plaats tijdens het conflict tussen het regeringsleger en het Rwandese Patriottische Front. In juli werd de overheid verslaan en verdreven, wat een einde stelde aan de genocide. In de maanden die volgden, arresteerde en zette de nieuwe overheid meer dan 120.000 mensen gevangen, die ervan beschuldigd werden te hebben deelgenomen aan de genocide. Aangezien het gerechtelijke apparaat niet meer functioneerde, begon de nieuwe regering met de oprichting van rechtbanken en de training van toekomstige rechters. Maar dit proces verloopt traag en de middelen zijn schaars waardoor het aantal mensen dat in gevangenschap een proces afwacht, overweldigend is.

In november, gealarmeerd door de daden van genocide en de wijdverspreide en massieve schendingen van het internationaal humanitair recht, richtte de VN-Veiligheidsraad het Internationaal Straftribunaal voor Rwanda op.

Het Rwanda-tribunaal werd door de VN-Veiligheidsraad in november 1994 opgericht in Arusha, Tanzania.

Het heeft een mandaat om personen die verantwoordelijk zijn voor ernstige misdaden, waaronder oorlogsmisdaden, begaan in Rwanda (of door Rwandezen in de buurlanden) tussen 1 januari 1994 en 31 december 1994, te berechten.

HET INTERNATIONAAL STRAFHOF

Persbericht van 7 september 2004

De Congolese president Joseph Kabila heeft het Internationaal Strafhof in Den Haag verzocht een onderzoek in te stellen naar de oorlogsmisdaden begaan in zijn land.

Kabila's brief machtigt het Hof "vast te stellen of één of meer personen moeten worden aangeklaagd". Dit betekent dat het Hof een onderzoek kan beginnen naar aantijgingen van verkrachting, moord, marteling en het inzetten van kindsoldaten door gewapende groepen in Congo.

Het Internationaal Strafhof werd werkelijkheid op 1 juli 2002. Het Hof is gevestigd in Den Haag, Nederland. Het is een permanent hof, dat kan optreden voor oorlogsmisdaden, misdaden van genocide, misdaden tegen de mensheid en het misdrijf van agressie (bijvoorbeeld het beginnen van een oorlog), begaan in conflicten over de hele wereld.

Het Strafhof kan enkel zaken behandelen die hebben plaatsgevonden na zijn oprichting. Het kan ook uitsluitend optreden wanneer het nationale juridische apparaat van een land niet kan of wil rechtspreken. Het kan ook uitsluitend personen berechten, geen staten of andere organisaties.

Het Hof kan rechtsmacht uitoefenen wanneer een situatie aan het Hof wordt voorgelegd door een land die dit Hof heeft erkend, door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties of door de aanklager van het Hof. In juni 2005 hebben bijna 100 staten het Strafhof erkend. Het blijft heel belangrijk dat zoveel mogelijk staten het Hof aanvaarden.

België heeft het Hof officieel aanvaard op 28 juni 2000.

VERGETEN OF BESTRAFFEN: ENKELE ZIENSWIJZEN

Wanneer een burgeroorlog voorbij is, moet men vergeven en vergeten

- Paul Thibaud, essayist

Overdadig vergeven en vergeten, verhindert genezing van de wonde

- Louis Joinet, magistraat en Speciale Rapporteur van de Verenigde Naties inzake Straffeloosheid

CAMBODJA:

Wat zou het voor de doorsnee Cambodjaan uitmaken als Ta Mok (leider van de Rode Khmer) berecht wordt? Mijn enige wens voor Cambodja is dat het vredig blijft.

- een taxichauffeur die zijn vader en vijf broers en zussen heeft verloren

CHILI:

Er komt geen verzoening zonder waarheid en gerechtigheid. Wij moeten weten waar de lichamen van de 'vermisten' zijn.

- Gladys Diaz, journalist, politiek gevangene voor meer dan twee jaar

SIERRA LEONE:

De amnestie zal niet alleen de problemen van het land onopgelost laten, maar ook de vicieuze cirkel van geweld en straffeloosheid behouden. Amnestie werkt niet.

- Abdul Tejan-Cole, advocaat

Wat ik zou doen als ik mijn beulen op straat tegenkwam? Ik zou hen slechts zeggen dat eens de dag komt waarop de Almachtige zal kiezen tussen hun familie en de mijne. Als wij geen vergiffenis schenken, zullen nog meer mensen hun handen verliezen.

- Lemain Jusu Jarka, wiens handen door rebellen afgehakt zijn als straf omdat hij zijn vluchtende dochter beschermde

Ik ben een man van principes en geloof in bestraffing van de misdaad. Maar wie moet over wie oordelen? Niemand is echt de baas. Als de regering zou zeggen: "wij gaan jullie berechten", dan zouden de rebellen weer gaan vechten.

- Alimany Koroma, geestelijke

Met amnestie begint alleen maar een nieuwe periode van straffeloosheid (...). De misdaden waren zo afschuwelijk dat wij gewoonweg geen blijvende vrede kunnen verwachten.

- Corinne Dufka, Human Rights Watch

Amnestie is volkomen onaanvaardbaar. Het stoot mij tegen de borst. Maar als ik de kinderen zie die wij voeden en verzorgen, dan laat ik het maar gaan. Het volk van Sierra Leone weet wat het wil: vrede, nu, liever dan gerechtigheid. Amnestie is enerzijds schandig, maar anderzijds misschien verstandig.

- een humanitaire hulpverlener